

Devītais. Laika un Patiesības sargs

Uguns var aprīt vēstures liecības,
taču tā nespēj sadedzināt
Atmiņas un Laiku.

4. jūlijā pulksten 18.00 izdevniecība *Latvijas Mediji* aicina uz Daces Judinas un Artura Nīmaņa romāna “Devītais” atvēršanas svētkiem - radošo autorvakaru Jelgavas Pilsētas bibliotēkas Lielajā zālē (Jelgavā, Akadēmijas ielā 26).

Romāns “Devītais” aizsāk jaunu sēriju *Laika stāsti* – par Laiku, Varu, Cilvēkiem un Likteņiem. “Visam ir savi kāpēc. Nekas nav plakans, viennozīmīgs vai viendabīgs. Ja nebūtu jautājumu, nebūtu atbilžu. Ja nebūtu atbilžu, nebūtu stāstu,” grāmatas priekšvārdā raksta autori. “Saules gaisma, pazemes tumsa... Pretmeti – baltais un melnais, labais un sliktais, mums tā, citiem šitā. Bet ir pelēkais. Daudz pelēkā nianšu, toņu, pustoņu. Balti pelēks, tīrs kā tikko austa linu drāna. Silti pūkaini brūnpelēks kā mātes mīlo roku sildīts vilnas lakats. Auksti tēraudpelēks kā nāvi nesoša ieroča vienaldzīgais stobrs. Baltais, melnais, pelēkais – pieturas punkti. Notikumi. Domas. Miljoniem laika nogriežņu un likteņu nospiedumu Mūžības taisnē...

Divi cilvēki satiekas un izveido ģimeni. Ģimenes – dzimtu. Dzimtas – valsti. Arī tie ir stāsti.

Tāpēc šī grāmata. Šī jaunā sērija – *Laika stāsti*. Par brīvību un to, kas mūsos, – Kodolu: sirdi, valodu, saknēm. Par mīlestību, sāpēm, prieku, laimi, cerību un sapņiem. Jo tie visi esam mēs – katrs savā laika nogrieznī. Katram sava dzīve, savas atmiņas, savi pārdzīvojumi un pārdomas. Savi laika stāsti. Sava taisnība. Bet patiesība ir viena, un tā izdzīvos cauri visiem laikiem.”

DEVĪTAIS

Saulainā maija dienā Silciema pagastmājā ierodas jaunā ārste Zīle. Meklējot ziņas par Silakalnu mājām, viņa kļūst par dzīvības glābēju sirmajam Ansim Silakalnam – cilvēkam, ar kuru viņas dzimtu vieno noslēpumainas saites.

Pirms vairāk nekā septiņdesmit gadiem silciemieši bijuši liecinieki ciniskai nodevībai un divām asinīs stindzinošām traģēdijām, kas atstājušas neizdzēšamas pēdas daudzu ģimeņu likteņos, liekot piesaukt dzimtas lāstu, likteņa sodu, vai pat mirušo atriebību...

Vai šodienas varā ir izlīdzināt pagātni, lai mainītu nākotni?

Kopš aizlaikiem zīmīgos un liktenīgos brīžos Silakalnu ozolu svētbirzī sanāk divpadsmit Laika Sargi. Katram savs mūžīgais uzdevums, taču tikai vienam dota vara – zināt patiesību...

Arturs Nīmanis

Komponists, dizaineris
dzejdaris, blogeris.

Dace Judina

Žurnāliste, publiciste,
redaktore, režisore.

Abiem autoriem jau ir kopīgs darbs – dzeju un eseju krājums “Divi. Pusnakts sarunas”. Radošais tandēms regulāri dodas pie lasītājiem ar dažādām literāri muzikālām programmām.

Lasītāji iemīlojuši Daces Judinas grāmatu tēlus sērijās *Izmeklē Anna Elizabete* un tetraoģiju *Latvijas simtgades romāni*.

Ciklā *Laika stāsti* sagatavošanā otrais romāns – “Mēmais”.

Lasītāji par romānu "DEVĪTAIS"

... par mums un čaulām, kas jānolupina, lai nokļūtu līdz kodolam. Kari, kolhozi, izsūtīšanas, svešie un izvēles. Tas viss ir bijis, to visu mēs nesam sevī. Tomēr svarīgākais ir Kodols.

Lasīt romānu ir ļoti grūti. Laiku pa laikam gribas strīdēties pretī un iebilst, ka nebija tikai tā, taču - bija. Ir bijis nežēlīgi, ir bijis nodevīgi. Ir bijis jāmaksā līdz nākamajiem augumiem!

Bet tas, kas dod cerību, ir Svētbirzs. Mums vēl ir iespēja to uziet un kopt. Sajust smalkos pavedienus starp mums un bijušajiem, saprast, ka mēs esam viņi.

Līva Grudule, Piebalgas muzeju apvienības "Orisāre" vadītāja

Aizraujošs vēstījums, kas neatlaiž. Padomju laika šausmu absurds. Ikonogrāfiskas *Straumēnu* izjūtas kombinācijā ar Veseļa *Latvju teiksmām* neatrauj no realitātes, gluži otrādi - saikne ar mūsdienām nepazūd! Daba un dzimtā zeme ir latviešu reliģija. Ozoli, liepas, birzis, upes, ezeri, jūra - mūsu tēvi un mātes no visdziļākās zemapažņas. Tieši caur viņiem mēs pārdzimstam un atdzimstam. Citiem šīs saiknes nav, kaut dzīvo te vairākās paaudzēs. Brīnišķīgs darbs. Paldies!

Andris Ērglis, Kr. Barona muzeja galvenais speciālists

Daces Judinas un Artura Nīmaņa jaunā dzimtas sāga ir lieliska lasāmviela. Rakstnieki arvien spēcīgāk turpina runāt par karu un personīgo ievainojumu, okupantu politisko sistēmu un padošanos vienaldzībai, kas līdzinās ļaunas varas uzliktam lāstam... latviešiem, kuri ar milzu grūtībām nule sāk ielaist dvēselē visaugstākās pamatvērtības - dzimtas saites, Latvijas vienreizību, Lielā Likteņa labvēlību, taisnības sargātājus.

Eva Mārtuža, rakstniece

Vēsture nav tikai sausi fakti, tāpat kā statistika - cipari. Dainās rodams vairāk kā atbildes. Nav iespējams vēstures lappusi izraut no laikmetu grāmatas, neizmainot tālāko stāstu. Agrāk vai vēlāk tā ierakstīsies atpakaļ - ar rakstnieka roku, mākslinieka spalvu vai mūziķa notīm...

Svētā birzs ir ārpus laika, to nevar ne izcirst, ne nodedzināt, jo nav iespējams neklūpot pārkāpt sirdsapziņas sliekšni. Kāpēc? Tāpēc, ka tas prasa samaksāt, tas atņem kājas... Zūd pamats zem kājām, pazūd pats. Cilvēks maksā ar sevi, lai gūtu iluzoru veiksmi, laimi, varu... Trīs graši, trīs varas mirkli pret mūžības zaudēšanu. Andele iespējama ar prātu, ne dvēseli. Pārdodot sentēvu zemi, tiek pārdoti bērnu un mazbērnu likteņi... Atņemot mājas un zemi, nogalinot, var sakropļot dzimtas...

Taču mums ir Svētā birzs, un tā paliks neskarta, jo atrodas ārpus laika. Pienāks laiks, piedzims jauns Devītais, kurš, asinsbalss saukts, nokaltušā svētozola vietā iestādīs jaunu zili. Varbūt jau ir dzimis. Dzirdat? Viņš nāk, ar uzdīgušu zili sirdī...

Gundega Kozlova, psiholoģe un psihodrāmas speciāliste

Māte Vienaldzība radījusi mūsu Viduvējību. Cik īsti bija un ir patiesi ļauno Latvijas teritorijā, cik viduvējību, kas kalpoja/-o? Ļaunums ir vienaldzība, skaudība un viduvējība. Tādēļ mira latvieši, tādēļ okupantu mazmazbērni jūtas komfortabli okupētas valsts teritorijā un nemitīgi cīnās par savām laupītāju tiesībām. Mēs neizvēlamies laiku - laiks izvēlas mūs. Savukārt mūsu izvēle - kā nodzīvot sev atvēlēto laiku. Katram laikam savi varoņi, nelieši un malā stāvētāji.

Abi autori savā jaunajā romānā attēlo laikmetu, kurā ārēju apstākļu ietekmē Latvijā sarodas un izaug daudz aktīvu, spilgtu neliešu, bet varoņi ir nepamanāmi. It kā seni notikumi, taču ēnas iestiepjas 21. gadsimtā. Meklējot pirmcēloņus, var labāk saprast šo brīdi un prognozēt nākamo.

Agris Andžāns, latviešu valodas un literatūras pasniedzējs

Emocijas pārņēmušas prātu. Acis aizmiglojušās, burti izplūst. Viss vaļā.

Sajūtas kā Atmodas, kā Tautas frontes vai Baltijas ceļa laikā.

Uguns liesmas aprij vēstures liecības, nodedzina mājas. Bet tās nevar nodedzināt atmiņas, tās nevar sadedzināt Laiku. Nē! Ļaunums svētkus nesvinēs! Mēs nosargāsim savējos un savu tēvzemīti.

Svešie nesargās. Jo svešais neredz mūsu pļavu krāšņumu un nejūt ozola spēku. Svešais nespēj uzrāpties kalnā, kur "pastiepties un iebāzt rokas līdz elkoņiem mākoņos". Svešajam sirdī nepietiek vietas Svētbirzij. Svešie to nesaprot, nesajūt. Viņiem nav sakņu, nav zemes izjūtas. Viņi mūsu zemi nedzird, jo nav sirdsredzīgi. Viņu sirds un dvēsele nerunā mūsu zemes valodā.

Mēs noteikti atradīsim savu latvisko gara gaismu, par visiem - kaut saujiņu! Vēl nav nokavēts.

Neatceros, kad vēl esmu tik lielā asaru peļķē sēdējusi, kādu darbu lasot. Nekas - acis kļūs spožākas. Darbs līdz skudriņām pa visu ķermeni. Paldies, paldies, paldies! Abiem.

Ruta Skrebele, skolotāja un literāte

Autoru priekšvārds

Laiks stāsta

Laiks. Vara. Cilvēki. Likteņi.

Ja nebūtu jautājumu, nebūtu atbilžu. Ja nebūtu atbilžu, nebūtu stāstu.

Visam, pilnīgi visam ir savi *kāpēc*. Nekas nav plakans, viennozīmīgs vai viendabīgs.

Saules gaisma, pazemes tumsa... Pretmeti – baltais un melnais, labais un sliktais, mums tā, citiem šitā. Bet ir pelēkais. Daudz pelēkā nianšu, toņu, pustoņu. Balti pelēks, tīrs kā tikko austs linu audekls. Silti pūkaini brūnpelēks kā mātes mīlo roku sildīts vilnas lakats. Auksti tēraudpelēks kā nāvi nesoša ieroča vienaldzīgais stobrs. Baltais, melnais, pelēkais – pieturas punkti. Notikumi. Domas. Laika nogriežņi Mūžības taisnē.

Mūsu dzīvi kopš bērnības caurvij pasakas un teikas. Gan mīlie, tautas pūra lādēs glabātie brīnumstāsti, gan iekarotāju un uzvarētāju pārrakstītās vēstures mīti. Mēs savā asinsritē jūtam gan Lāčplēša mūžīgo cīņu ar Melno bruņinieku, gan grimušās pils trīsas, gaidot pacelšanās brīdi. Mēs jūtam šīs pasaules – redzamās un neredzamās – baltās un melnās dienas, kad no svara ikviens vārds, ikviens skatiens, ikviens solis.

Laikmetu griežos mūs centušies paverdzināt visādi kungi – vieni krustā sisto dievu lika augstāku par visiem iepriekš zināmajiem, otri – vispār bez dieva, bet iztaisnotām smadzenkrokām – baltu par melnu krāsoja, tikumus par grēku sauca, nāvi lika dzīvības vietā, uzticību aizvietoja ar nodevību, mīlestību slīcināja asinīs, brīvību slēdza akmenī. Nezvēri un neļaudis uzvilka svētku drānas un mācīja pasaulei viltus mācības, pretējas tām, kuras kopš aizmūžiem sargājam un glabājam mēs. Bet mūsu celtais, glabātais un sargātais tika pasludināts par nevērtīgiem niekiem... Brīvdomīgos... ātri apklusināja.

Un pasaule pakļāvās – aiz bailēm, saldās mēles pievilta, nopirkta, nodota, izvarota, nogalēta. Pakļāvās un apklusa. Cik ilgi tas turpināsies? Vai ļaunums svinēs uzvaru? Vai mēs klusējot, guļot vaļā acīm un ausīm, neko neredzot un nedzirdot, ļausim tai ciest? Nesaprotot, ka var nākt un iet visādi slimie un trakie, var mainīties visādas varas, taču vienīgā paliekošā un patiesā vērtība ir zeme un tās dzīvie mantinieki. Mēs.

“Cik var? Atkal par “tiem laikiem”, revolūcijām, kariem, okupāciju, represijām, vai reiz nepietiks? Kāpēc jūs, latvieši, nevarat pavilkt sarkanu svītru un sākt visu no gala – dzīvot draudzīgi un nemeklēt vainīgos?” – “Bet jūs uzrakstiet, uzrakstiet visu, kā bija! Kā viņi ienāca, izpostīja, izlaupīja, izvaroja, kā atņēma zemi, mājas, dzīvību, ģimeni, nākotni, cerību, godu un pašcieņu, kā aizveda, nošāva, nobendēja, pameta sētmalē. Kā nodeva... Lai visi zina un neaizmirst. Lai nekad neaizmirst un nepiedod!”

Miljoniem Laika nospiedumu Mūžības taisnē... Tie nav aizslaukāmi. Tie ir jāizsāp.

Revolūcijas un kari, okupācijas, izsūtīšanas un slepkavošanas, valodas un kultūras aizliegums iedzina cilvēkos bailes, kad viss agrāk svarīgais tika atmests kā nevajadzīgs – palika tikai kailā dzīvība un paši tuvākie. Vara mērķtiecīgi centās iznīcināt cilvēkos ticību otram cilvēkam, godīgumam un nesavtībai, tā vietā sējot piesardzību, klusēšanu, neuzticību un naidu. Vara ciniski centās iznīcināt cilvēkos nepieciešamību pēc ģimenes, dzimtas, etniskās piederības. Cilvēks kļuva par resursu, ekonomisko parametru, sīku skrūvēti milzu mehānismā, ģimene – par elementu, lai sabiedrība spētu nodrošināt varas atbalsta sistēmu. Taču tieši dzimta sevī apvieno ģimenes, un tieši kuplas dzimtas ir veselas sabiedrības un stipras valsts garants!

Divi cilvēki satiekas un izveido ģimeni. Ģimenes – dzimtu. Dzimtas – valsti.

Tāpēc šī grāmata. Šī jaunā sērija – *Laika stāsti*. Par laiku un cilvēkiem, varu un likteņiem. Par brīvību un to, kas mūsos, – Kodolu: sirdi, valodu, saknēm. Par mīlestību, sāpēm, prieku, laimi, cerību un sapņiem. Jo tie visi esam mēs – tikai katrs savā laika nogrieznī. Katram sava dzīve, savas atmiņas, savi pārdzīvojumi un pārdomas. Savi laika stāsti. Sava taisnība. Bet patiesība ir viena, un tā izdzīvos cauri visiem laikiem.

*Mīlestībā –
Dace un Arturs*

Pēcvārda vietā

Devītais

Pirms četrdesmit pieciem gadiem Imants Ziedonis sarakstīja dzejoli "Un pret savas tautas dziesmu var tikai savējie". Jā, savējie. Tie, kurus māmuliņa auklējusi, uz rokām nesot dubliem cauri. Tie, kuri mīļi, pūkaini, pekainām kājiņām aiz muguras slēpj motorzāģi, lai nobendētu bārenītes ābeli. Tie paši, kuri runā skaļus un skaistus vārdus, tikai darbi rāda ko citu. Tie, kuri naudas, varas, ērtību vai naktsmiera dēļ atsakās no Savējiem, nododot - draugu, brāli, ģimeni, sievu, vīru, mīlestību, valodu, Tēvzemi...

Dantes "Dievišķās komēdijas" elles lokos visbaisākās mocības paredzētas tieši devītajā lokā nokļuvušajiem grēciniekiem - nodevējiem: brāļu slepkavām, Dzimtenes un draugu nodevējiem. Jo nodevība ir visļaunākais grēks, kas sevī nes pārējos - alkatību, skaudību, melus, zādzības, nekātru miesaskāri, slepkavību. Tā visa ir nodevība - pret citiem, sevi, sirdsapziņu un dvēseli, ticību un mīlestību. Devītais bauslis saka - neiekāro svešu mantu, māju, sievu. Strādā, un tev būs, bet nesnaiksti nagus pēc tā, kas tev nepieder.

Diemžēl devītais maijs, kas šobrīd, rakstot šīs rindas, tuvojas milzu soļiem, atkal un atkal apliecina - kas vieniem dara sāpes, citiem ir iemesls bezjūtīgai, apokaliptiskai jautrībai, aizsedzoties ar tukšiem saukļiem par pasaules kārtību, atbrīvošanu no *brūnā mēra*, kultūras un brīvības atnešanu un ienācēju cilvēktiesībām iznīdēt tos, kuru mājās iemitinājušies, barojoties no to darba augļiem... Vai tiešām vienu ļaužu cilvēktiesības ir pārākas par citām? Vai tiešām upuru asinīm slacītā zemē sagrabtī īpašumi atnes laimi?

Tādos brīžos gribas cerēt uz devīto vilni, kas aizslaucītu sārņus, atstājot aiz sevis tīru gaisu un zemi. Vai uz senču Pērkona trejdeviņiem spērieniem, kas atbrīvo visu Dieva pasaulīti.

Mums katram ir savs Devītais. Datums, teorija, ideja, mistisks vai mitoloģisks tēls... Varbūt - Patiesības Sargs, tik visspēcīgs, ka spēj noturēt līdzsvarā Labo un Ļauno.

Gribētos, ai, kā gribētos ticēt, ka šāds Patiesības Sargs, šāds Devītais jeb iekšējais cenzors, mīt ikvienā no mums. Jautājums, vai un cik daudz mēs tajā ieklausāmies, veicot savus ikdienas pienākumus. Cik no mums nosvārstās, noslinko, nokavē, nepaspēj, aizmirst, noguļ, noskauž un samelo? Cik no mums spēj atzīties savās kļūdās un nodarījumos - ja ne citiem, tad vismaz sev?

Gribētos, ai, kā gribētos ticēt, ka šīs vienkāršās patiesības zemapziņā zina visi, tikai vēl nav tikuši līdz to apzināšanai skaļi. Ticēt, ka tieši šobrīd kaut kur kāds kādam stāsta tieši šo pašu...

Mūsos dzīvo atbildes uz visiem, arī vēl neuzdotajiem jautājumiem. Dzīve pati iedod atslēgas no patiesības lāditēm. Taču - vai esam gatavi tās saņemt?

Dace

Mēs esam Daba

Vieni cilvēki brīnās par citu cilvēku spējām. Daudzi tām netic, daudzi tās izmanto ar viltu, sagandējot pārējo uztveri un ticību. Cik ļoti pieaugušais cilvēks ir pieaudzis un attālinājies no bērnības, kad vēl ticēja pasakām, tik ļoti pieaugušais cilvēks tuvojas savam nobeigumam.

Varbūt vienkārši jāsāk ticēt brīnumiem?

Divi iemīļējušies saprot viens otru no pusvārda, bez vārdiem. Viņi elpo viens otru, dzīvo viens otru. Līdzīgi ir ar dvīņiem - jau kopš brīža, kad embrijā iemājo dvēselīte, viņi ir kopā - dalās visā, jo abiem tā ir vienīgā izdzīvošanas iespēja.

Tieši tāpat, ja tu ieej mežā, pieņemot to kā savu otro - dabīgo pusi, atstājot nedabīgo (urbāno vidi) tur, kur tā ir. Tu ieej mežā, pasaki "es esmu mežs" un pieņem to kā patiesību, ko neviens nevar apgāzt. Pieskaries liepai ar domām "sveika, mās!", apskauj bērzu ar domām "sveiks, brāl!". Un neviens koks tevi nedzīs no meža ārā. Ieej mežā stresains, neatrisinātu problēmu un sirdssāpju mocīts, iznāc ar možumu, skaidrību un mieru sirdī.

Kāpēc? Jo tu esi mežs. Tā tu teici.

Reiz, pirms daudziem gadiem vaicāju savam kaķim, kurš šobrīd, 13 gadu vecumā, bauda titulu *Vecais Rudais Runcis*, vai konkrētais notikums varētu būt noticis tā, kā es domāju?

Sēdēju naminā pie plīts un kūpināju cigareti. Nekustējos, vienkārši domās pavaicāju. Kā gaisā ierakstīju. Runcis pagrieza galvu pret mani, burtiski pamāja vienu reizi uz leju un novērsās. Apstulbu. Pēc brīža pārvaicāju: *ja es pareizi sapratu, paskaties uz mani*. Viņš pagrieza galvu, ieskatījās man acīs un atkal novērsās, ieslīgstot savā runciski rāmajā mierā.

Vēlāk analizējot nospriedu - ja reiz tajā brīdī, kad manā dzīvē risinājās nepatīkami notikumi un es vibrēju uz tramīgas nots, mēs ar runci atradāmies virtuvē vieni, tātad vai nu viņš vai es, vai mēs abi kopā bijām "saslēgušies" - reizē raidītāji un uztvērēji. Jā, starp citu, vēlāk izrādījās, ka notikums, par kuru runcim vaicāju, tiešām bija noticis tieši tā.

Brīnums? Vai delfīni un pārējās dzīvas būtnes izmanto citas spējas? Vai nav tā, ka viņi visu laiku ir "saslēgušies" gan savstarpēji, gan ar visu dabu, turpretī cilvēks ir "atslēdzies", tāpēc daudz ko ne redz, ne jūt, ne saprot?

Pieejot pie jūras, upes, ezera vai dīķa - viņi ir lielāki un varenāki par tevi -, pasaki "es esmu ar jums, es esmu ūdens". Un tevi pieņems, jo vismaz par 80% nebūs melots. Tieši tik mūsos ir ūdens. Atliek vien dziļi sirdī pieņemt ūdeni kā savu otro pusi. Domās nostāties līdzās un kļūt par tā daļu. Ja zinātniski pierādīts, ka ūdens ir informācijas nesējs, tad ko tas redzējis savā gadsimtiem ilgajā tecējumā? Pieņem to kā savu daļu, un viņš ar tevi runās. Ne balsī, domās.

Iespējams, pēc tam tu teiksi - "klau, ko es izdomāju!"

Nē, to izdomājāt jūs abi, jo esat viens vesels - Daba.

Arturs

Lasītāji par romānu "DEVĪTAIS"

Par ko ir „Devītais”? Par mums. Par mums pašiem. Par tām čaulām, kas jānolupina, lai nokļūtu līdz kodolam. Kari, kolhozi, izsūtīšanas, svešie un izvēles. Tas viss ar mums ir bijis, to visu mēs nesam sevī. Tomēr pats svarīgākais, kā romānā akcentēts, ir Kodols. Tieši tādēļ ir jābūt šādām grāmatām un tās jālasa. Lai mēģinātu tikt līdz Kodolam.

Jā, nav viegli. Patiesību sakot, lasīt romānu ir ļoti grūti. Laiku pa laikam gribas strīdēties pretī un samierināt, iebilst, ka nebija tikai tā, nu nav tā! Taču – ir. Jo ir bijis nežēlīgi, ir bijis nodevīgi. Ir bijis jāmaksā līdz nākamajiem augumiem!

Bet tas, kas dod cerību, ir Svētbirzs. Mums vēl ir iespēja to uziet un kopt. Sajust tos smalkos pavedienus starp mums un bijušajiem, saprast, ka mēs esam viņi. Tieši tādēļ jāstāsta un jārunā atkal un atkal, jāatgādina. Pavisam labi, ja uztausti sevī Laika Sargu.

Kad romāns izlasīts, var gadīties, ka paveras kādas emocionālas durvis. Varbūt tās ir ilgas, kā formulē autori: „Ilgas pēc tā, lai mēs censtos būt stipri garā un tīri sirdī”, bet varbūt – apjaušana, ka visam sava kārtā. Šaubām. Patiesībai. Taču izvēle ir vienmēr.

Par to domāju vēl vairākas dienas pēc izlasīšanas. Par izvēli, kas ir.

Līva Grudule, Piebalgas muzeju apvienības "Orisāre" vadītāja

Aizraujošs vēstījums, kas prasīt prasās lasīt un nelaiž vaļā. Pienesums padomju laika šausmu absurda tēmai. Ikonogrāfiskas *Straumēnu* izjūtas kombinācijā ar Veseļa *Latvju teiksmām* tomēr neatrauj no realitātes, gluži otrādi - saikne ar mūsdienu izjūtu nepazūd! Dzimtu vēstures pētīšana, svinamo dienu un simbolu konfrontācija. *Labo latviešu* un *slikto krievu* stereotipus sagrauj Olgas, Dmitrija tēli. Ja Olgas liktenis ir karmiski paredzams, tad tas, ka Dmitrija dēls un mazdēls turpina okupantu ideoloģiju, apliecina - ne vienmēr priekšteču pieredze tiek pārmantota. Varbūt tiešām atšķirība spēka avotos, ne vienmēr asinsradniecības noteiktos? Dabā un dzimtā zeme ir latviešu reliģija. Ozoli, liepas, birzis, upes, ezeri, jūra - mūsu tēvi un mātes no visdziļākajiem zemapziņas laikiem. Tieši ar un caur viņiem mēs pārdzimstam un atdzimstam. Citiem šīs saiknes nav, kaut dzīvo te vairākās paaudzēs. Brīnišķīgs darbs. Paldies!

Andris Ērglis, Kr. Barona muzeja galvenais speciālists

Daces Judinas un Artura Nīmaņa jaunā dzimtas sāga ir lieliska lasāmviela. Rakstnieki arvien spēcīgāk turpina runāt par karu un personīgo ievainojumu, okupantu politisko sistēmu un padošanos vienaldzībai, kas līdzinās ļaunas varas uzliktam lāstam... latviešiem, kuri ar milzu grūtībām nule sāk ielaist dvēselē visaugstākās pamatvērtības - dzimtas saites, Latvijas vienreizību, Lielā Likteņa labvēlību, taisnības sargātājus.

Romāna varoņiem laimējas atrast norādi, lai jau apzināti turpinātu meklēt, rakties arhīvos, ieklausīties vecvecāku stāstos, notvert pa teikumam un siet dzīparu pie dzīpara, lai reiz sastaptos, salāpītu pārpratumus, izrautu no aizmirstības un ļautos dzimtas, saimes, ģimenes svēto asaru slacītām saitēm.

Eva Mārtuža, rakstniece

Domas, pārdomas... Vēsture nekad nav tikai sausi fakti, tāpat kā statistika - cipari.

"Pilna Māras istabiņa sīku mazu šūpulīšu: vienu Māra kustināja, visi līdzī līgojās."

Mūsu Dainās rodams vairāk kā atbildes. Nav iespējams vēstures lappusi izraut no laikmetu grāmatas, neizmainot tās tālāko stāstu. Agrāk vai vēlāk tā ierakstīsies atpakaļ - ar rakstnieka roku, mākslinieka spalvu vai mūziķa notīm... Tieši tā sajutu "Devīto"!

Svētā birzs ir ārpus laika, to nevar ne izcirst, ne nodedzināt, jo nav iespējams neklūpot pārkāpt sirdsapziņas sliekšni. Kāpēc? Tāpēc, ka tas prasa samaksāt, tas atņem kājas... Nemanot zūd pamats zem kājām, nemanot pazūd pats.

Cilvēks maksā ar sevi, lai gūtu iluzoru veiksmi, laimi, varu... Trīs graši, trīs varas mirkli pret mūžības zaudēšanu. Andele ir iespējama ar prātu, ne ar dvēseli. Pārdodot sentēvu zemi, tiek pārdoti bērnu un mazbērnu likteņi... Atņemot mājas un zemi, nogalinot, var sakropļot dzimtas... Taču mums ir Svētā birzs, un tā paliks neskarta, jo atrodas ārpus laika, cilvēka pirkt-pārdot alkstošajām rociņām nesatverama.

Pienāks laiks, piedzims jauns Devītais, kurš, asinsbalss saukts, nokaltušā svētozola vietā iestādīs jaunu zīli. Varbūt jau ir dzimis. Dzirdat? Viņš nāk, ar uzdīgušu zīli sirdī...

Gundega Kozlova, psiholoģe un psihodrāmas speciāliste

Lasīju, meklējot, ka nu jābūt mazuliet savādāk, salīdzinot ar iepriekšējiem Daces Judinas bestselleriem. Un ir. Vīrieša klātbūtne, lauku un jūras vēju appūstā izpausme, armijas pilsētiņa, baltu bērzu ieskauda - tas skan spalvas atstātajos nospiedumos.

Mūzika - starp Laika riņķa deju un melnbaltām rindām.

Valdis Skujņš, mūziķis

Šonakt deg Parīzes Dievmātes katedrāle. Nesen nokrita pāris lidmašīnu ar simtiem upuru. Statistika. Ziņa. Var rāmi pārrunāt pie kafijas un bulciņām vai tējas ar augļiem un riekstiem, der arī aliņš ar čipsiem. Nesen savā zemē tika iznīcināti un pazemoti tūkstošiem latviešu. Nav ziņa. Bulciņas, čipsus, riekstus un augļus apēdīsim tāpat.

Māte Vienaldzība radījusi māsu Viduvējību. Cik īsti bija un ir patiesi ļauno Latvijas teritorijā, cik viduvējību, kas kalpoja/-o? Ļaunums ir vienaldzība, skaudība un viduvējība. Tādēļ mira latvieši, tādēļ okupantu mazmazbērni jūtas absolūti komfortabli kādreiz okupētas valsts teritorijā un nemītīgi cīnās par savām laupītāju tiesībām.

Liesmas Parīzē gandrīz nodzēstas. Kāds kļūdījās, neviens nenomira. Bet kā ar lidmašīnu pasažieriem? Viduvējība, skaudība, gadījums? Kā ar iznīcinātajiem un izsūtītajiem simtiem un tūkstošiem latviešu? Kuru gan tas interesē?

“Man dziest kafija... Es mierīgs sēžu siltumā, paēdis, apģērbs, apmierināts, vissaprotošs un vispiedodošs. Un kā klājas Jums? Maza alga? Apkures tarifi un mistiskais OIK? Uzmācas VID-s ar nodokļiem? Lielveikalos lēna apkalpošana un kaimiņšuns atkal pie*** mauriņu? Kāpēc gan būtu jālasa šādi romāni? Tas izrauj no siltajām čībām, liek justies diskomfortabli. Kālab man vajadzētu zināt par okupantu zvērībām un pēcāk divkosīgajām un melīgajām runām? Apmeloja, izvaroja, nogalināja? Mans PBK (tur rāda krutākās filmas) un citi superkanāli to noliedz. 40-ajos krievu kareivji mūs atbrīvoja, bet savu misiju nepabeidza. Tādēļ mums tagad ir problēmas ar algām un visu pārējo. Staļins un viņa pēcteči to nepieļautu! I netaisos lasīt šo romānu - musināšana, urķēšana, kas liek justies draņķīgi. Man nu jābeidz, sākas jauns seriāls par varonīgajiem SMERŠ cīnītājiem pēckara atbrīvotajās teritorijās.”

Vācu filozofs Karls Jaspers, runājot par vēstures jēgu un uzdevumiem, lieto jēdzienu "ass (lietvārds) laiks", ar to domājot noteiktus laika periodus, kad norisinās būtiskas pārmaiņas atsevišķu tautu un pasaules dzīvē. Viss 20. gadsimts Latvijai un latviešiem ir šāds "ass laiks" - gan ar pacēlumiem, gan kritumiem. Mēs neizvēlamies laiku - laiks izvēlas mūs. Savukārt mūsu izvēle - kā nodzīvot sev atvēlēto laiku. Katram laikam savi varoņi, nelieši un malā stāvētāji, kuru attiecības nereti mainās atkarībā no apstākļiem.

Abi autori savā jaunajā romānā attēlo laikmetu, kurā ārēju apstākļu ietekmē Latvijā sarodas un izaug daudz aktīvu, spilgtu neliešu, savukārt varoņi ir nepamanāmi. It kā seni notikumi, bet daža ēna iestiepjas 21. gadsimtā. Meklējot pirmcēloņus, var labāk saprast esošo brīdi, kā arī nedaudz prognozēt nākamo. Ar anatomisku precizitāti autori graiza ļaunuma saknes, izmantojot analītiskā, psiholoģiskā un detektīvžanra romāna elementus. Daži var satraukties, jo "velns slēpjas detaļās".

P.S. Kas slēpjas zem skaitļiem? Interesanti un mazliet bail, kas būs tālāk?

Agris Andžāns, latviešu valodas un literatūras pasniedzējs

Emocijas pārņēmušas prātu. Acis aizmiglojušās, burti izplūst. Peļķe jau līdz ceļiem, jo viss vaļā. Sajūtas kā Atmosfēra, kā Tautas frontes vai Baltijas ceļa laikā.

Uguns liesmas aprij vēstures liecības, nodedzina mājas. Bet tās nevar nodedzināt atmiņas, tās nevar sadedzināt Laiku. Nē! Ļaunums svētkus nesvinēs, to nepieļausim! Mēs nosargāsim savējos un savu tēvzemīti. Jo mums tāda ir vienīgā. Citas nav.

Svešie nesargās. Jo neviens svešais neredz mūsu pļavu krāšņumu un nesajūt ozola spēku. Neviens svešais nespēj uzrāpties kalnā, kur var "pastiepties un iebāzt rokas līdz elkoņiem mākoņos". Nevienam svešajam sirdī nepietiek vietas Svētībirzī. Svešie to nesaprot, nesajūt. Jo viņiem nav sakņu, nav zemes izjūtas. Viņi mūsu zemi nedzird, jo nav sirdsredzīgi. Viņu sirds un dvēsele nerunā mūsu zemes valodā.

Svešie nejūt sāpes, līdzcietību, jo viņiem sveša mūsu zeme un nesaprotama savējo mīlestība. Svešie nav izbaudījuši to mīļumu, kas plūst no vecmāmiņas rokām, kad tā vakarā silti sasedz

mazbērniņu, iečukst ausī kādu pasaku vai nodzied šūpuļdziesmu, piebilstot, ka sapnīši atnāks gaiši, gaiši. Svešie nepazīst to drošo sajūtu, kāda rodas, ieritinoties gultā tēta vai mammas līkumiņā.

Svešais ir cilvēks bez saknēm, atmiņas un nākotnes. Viņam nav savu māju, nav sava ozola pagalmā. Viņa ausis ir biezas, jo nesadzird čukstus un lūgumus, viņš nekad nav ieklausījies, kā liepā san bites. Svešais nekad nesasveicināsies ar pīlādzi, pa sētas vārtiņiem ieejot. Mūsu senči pie mājas vārtiem stādīja pīlādžus, lai tie pasargātu no visa ļauna. Bet svešie to nezina.

Svešo sargātājs - velna dzira - padara traku, neprognozējamu, cilvēku pārvērš necilvēkā. Dzira iedveš svešajam ticību, ka viņš ir varenāks par pašu Dievu. Svešais kalpo Ļaunumam, ar spēku iznīcina visu, kas pagādās ceļā, grauļ, posta, sacenšas par titulu "sarkanāks un vēl sarkanāks". Svešais cenšas iznīcināt atmiņu, grozīt vēsturi, iedvest bailes, padevību, pakļāvību.

Devītajā maijā svešais jūtas kā uzvarētājs. Un svin uzvaru. Priecājas, ka izdevies sanādot tuviniekus, izjaukt ģimenes, jo tikai tā var iedvest bailes un padevību. Bet devītais bauslis skan tā - "tev nebūs iekārot sava tuvākā namu". Nebūs. Taču svešajam Bībele cita. Un baušļi citi.

Nē, Ļaunums negavilēs un nesvinēs uzvaru! Jo mums ir pietiekami daudz gara gaišuma - no senčiem mantotā. Mums vēl ir viedi vectēvi, kuru gudrība neļaus salūzt. Mums ir savi ozoli - stipri vīri savā garā. Mēs vēl atceramies, kā smaržo vecāsmātes ceptās pankūkas, kā smaržo ceriņi un majjrozītes reiz nopostītu māju vietā. Jā, un daudz ko citu vēl atceramies...

Mēs noteikti atradīsim savu latvisko gara gaismu, par visiem kopā - kaut riekšaviņu, kaut saujiņu, bet atradīsim. Laiks negaida, taču vēl nav nokavēts. Jābūt stipriem un "par savu tēvuzemi visiem kopā jāturas".

Neatceros, kad vēl esmu tik lielā asaru pelķē sēdējusi, kādu darbu lasot. Nekas - acis kļūs spožākas. Darbs līdz skudriņām pa visu ķermeni. Paldies, paldies, paldies! Daudzi paldies. Abiem.

Ruta Skrebele, skolotāja un literāte